

Józef Pater

Laudacja podczas uroczystości nadania Jego Eminencji Kardynałowi Marianowi Jaworskiemu, Metropolicie Lwowa, doktoratu honoris causa Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu

Wrocławski Przegląd Teologiczny 14/2, 389-395

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Z Ż Y C I A W Y D Z I A Ł U

LAUDACJA

podczas uroczystości nadania Jego Eminencji Kardynałowi Marianowi Jaworskiemu, Metropolicie Lwowa, doktoratu honoris *causa* Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu

Eminencje, Ekscelencje, Magnificencje Panowie Rektorzy, Wysoki Senacie, Dostojni Goście, Szanowni Państwo, Drodzy Studenci!

Akt nadania doktoratu honorowego jest zawsze wielkim świętem dla uczelni, która okazuje szacunek wybitnych postaci, a równocześnie wzbogaca swoje tradycje i podnosi prestiż.

Przedtem jednak wygłasza się laudację, która ma ukazać osobowość doktoranta, jego zaangażowanie na określonej płaszczyźnie działania, jak również ogrom dokonań w dziedzinie nauki, kultury, polityki, obrony godności i praw człowieka oraz trwałych wartości etycznych. Jest to przedsięwzięcie zaszczytne, a zarazem bardzo trudne. Pragniemy przecież uhonorować najwyższym odznaczeniem akademickim jednego z czołowych reprezentantów filozofii religii i teologii fundamentalnej, a zarazem wybitnego i gorliwego Pasterza, oddanego wiernej służbie Bogu, Kościołowi i Ojczyźnie oraz każdej powierzonej Jego pieczy ludzkiej osobie.

W dzisiejszej laudacji musimy ograniczyć się tylko do tych zasług, które Senat Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu podnosił w uzasadnieniu swojej decyzji nadania Księdzu Kardynałowi godności doktora *honoris causa*. Są to: 1° znaczny wkład w zapoczątkowanie i rozwój polskiej fenomenologii religii oraz wskazanie na niezbywalną rolę *sacrum* w tworzeniu ludzkiej przestrzeni sensu; 2° troska o promocję kadry i kształcenie studentów oraz o nadanie rangi akademickiej studiom teologicznym w Polsce, w tym Papieskiemu Wydziałowi Teologicznemu we Wrocławiu; 3° wkład w odnowę życia religijnego na Kresach Wschodnich oraz na rzecz pojednania i współpracy narodu ukraińskiego i polskiego; 4° jest przedstawicielem tych kapłanów archidiecezji lwowskiej, którzy po trudnych doświadczeniach wojennych

budowali struktury kościelne na ziemiach zachodnich, zwłaszcza w archidiecezji wrocławskiej.

Chcąc pełniej ukazać naukową sylwetką i osobowość Jego Eminencji, Księdza Kardynała Mariana Jaworskiego oraz zrozumieć jego drogę życiową, trzeba zacząć od środowiska rodzinnego i tradycji regionu, w którym wzrastał.

CURRICULUM VITAE

Jego Eminencja Ksiądz Kardynał Marian Jaworski urodził się 21 sierpnia 1926 r. we Lwowie, w rodzinie Wincentego i Stanisławy z Łastowieckich. Po ukończeniu szkoły średniej, w 1945 r. wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego we Lwowie. Jeszcze w tym samym roku, w ramach przymusowego przesiedlania ludności kresowej na ziemie zachodnie, lwowskie seminarium zostało ewakuowane do klasztoru oo. Bernardynów w Kalwarii Zebrzydowskiej. Tu przyjął w 1950 r. święcenia kapłańskie z rąk ks. abp. Eugeniusza Baziaka. Następnie został skierowany do pracy duszpasterskiej w Baszni Dolnej koło Lubaczowa. W 1951 r. podjął dalsze studia specjalistyczne na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, gdzie uzyskał w 1952 r. stopień doktora teologii na podstawie rozprawy: *Rozwój poglądów Józefa Geysera na zasadę przyczynowości. Studium krytyczne*. Przez jakiś czas pracował duszpastersko w Poroninie. W 1953 r. podjął dalsze studia na Wydziale Filozoficznym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, które uwieńczył w 1955 r. doktoratem z filozofii na podstawie rozprawy: *Arystotelesowska i tomistyczna teoria przyczyny sprawczej na tle pojęcia bytu*.

W latach 1956-1958, pełnił obowiązki kapelana ks. abp. Eugeniusza Baziaka – dzieląc z nim jego troski, cierpienia i trudy pasterskie. Od roku 1961 do 1967 wykładał elementy filozofii religii na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Jednocześnie kontynuował studia na Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie, gdzie habilitował się z filozofii religii w 1966 r. na podstawie dorobku naukowego i rozprawy pt. *Poznanie religijne Boga według Romano Guardiniego*. Po uzyskaniu doktoracie został zatrudniony najpierw jako docent i kierownik Katedry Filozofii Religii, a następnie prodziekan Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie.

W 1967 r. został profesorem nadzwyczajnym, a w 1976 r. profesorem zwyczajnym.

Przez wiele lat oddawał się pracy naukowo-dydaktycznej, pełniąc obowiązki profesora wykładowcy seminariów duchownych w Krakowie, sekretarza Rady Naukowej Episkopatu Polski (1970-1980), dziekana Papieskiego Wydziału Teologicznego w Krakowie (1976-1981), a po przekształceniu tegoż Wydziału w Papieską Akademię Teologiczną był wykładowcą i jej pierwszym rektorem (1981-1987).

Dnia 24 maja 1984 r. został mianowany przez Jana Pawła II biskupem tytularnym Lambesi i Administratorem Apostolskim archidiecezji w Lubaczowie. Sakrę biskupią otrzymał 23 czerwca 1984 r. w katedrze na Wawelu. Dnia 16 stycznia 1991 r. został mianowany Arcybiskupem i Metropolita Lwowskim obrządku łacińskiego. W latach 1996-1998 był także Administratorem Apostolskim diecezji łuckiej. W 1992 r. został wybrany przewodniczącym Konferencji Episkopatu Rzymskokatolickiego Ukrainy. Szczególną troską pasterską objął utworzone we Lwowie seminarium duchowne, sprawę powołań kapłańskich, remonty i budowę kościołów. Przeprowadził synod archidiecezji lwowskiej i diecezji łuckiej, którego celem była odnowa życia religijnego w duchu Soboru Watykańskiego II.

Ojciec Święty Jan Paweł II ogłosił 28 stycznia 2001 r., że ks. Arcybiskup Marian Jaworski został wyniesiony do godności kardynalskiej *in pectore* na konsystorzu w 1998 r. Biret kardynalski otrzymał z rąk Ojca Świętego na konsystorzu 21 lutego 2001 r. w Rzymie.

1. ZAPOCZĄTKOWANIE POLSKIEJ FENOMENOLOGII RELIGII

Ksiądz Kardynał Marian Jaworski, mimo dramatycznych przeżyć związanych z wojną i jej skutkami, od najmłodszych lat potrafił umiejętnie łączyć pracę duszpasterską, a następnie dydaktyczno-wychowawczą z pracą naukową. Wystarczy tylko zauważyć, że w krótkim czasie zdobywał stopnie i tytuły naukowe. Pamiętać przy tym należy, że był to czas wojującego ateizmu, który głosił wyższość tzw. światopoglądu naukowego nad światopoglądem religijnym. Uczono więc wówczas, że „religia jest przeżytkiem, a Bóg tworem wyalienowanej wyobraźni ludzi, którzy wyrzekli się swojego człowieczeństwa. Tym samym religia jest nie-naukowa i jako taka szkodliwa dla człowieka”.

Ksiądz Marian Jaworski, jako teolog wierny przesłaniu wiary, wiedział jednak, że rozum ludzki jest ukochanym dziełem Boga. Dlatego dołożył wielu sił i starań, aby połączyć w myśli ludzkiej to, co płynie z wysoka, z tym, co jest wysiłkiem ludzkiego umysłu. Efektem tych starań jest bogaty dorobek naukowo-badawczy, który na dziś liczy ponad 150 ważniejszych studiów, rozpraw i artykułów naukowych, w tym 6 pozycji książkowych.

W badaniach swych, nawiązujących początkowo do tradycji arystotelesowsko-tomistycznej, stosunkowo szybko zagłębił się w problematykę filozofii religii i jej metodologię. Było to wyzwanie czasu, aby odpowiedzieć ateistom, że religia nie jest bynajmniej jakimś zamkniętym schematem myślowym, a tym mniej „opium dla ludu”; ale że jest prawdziwym otwarciem się człowieka na prawdziwą i absolutną Rzeczywistość, która jest jednocześnie wartością uzasadniającą i ugruntowującą godność człowieka.

W swoim przemówieniu, wygłoszonym 3 czerwca 2005 r., z okazji odnowienia po pięćdziesięciu latach doktoratu, zatytułowanym *Od metafizyki do filozofii religii*, Ksiądz Kardynał nakreślił filozoficzną drogę swojego życia. Wyznał wówczas: „Refleksja filozoficzna pozwoliła mi głębiej zrozumieć Boga religijnej wiary, odsłoniła mi, czym jest religijność i modlitwa”. A dalej: „Refleksja filozoficzna nad egzystencją ludzką pozwala nam na odsłonięcie tych jej wymiarów, które wskazują na podstawowe odniesienie do Boga, który nie znosi istnienia człowieka, lecz nadaje sens i godność jego bytowi. Filozofia religii – mówił dalej – przyczynia się do ubogacenia (mojej) metafizyki i jej wyjścia naprzeciw współczesnego człowieka, który nie tylko pyta: «dlaczego Bóg», ale i «po co Bóg?». Metafizyka jak gdyby dotyka problemu Boga, On sam jednak wymaga innego sposobu podejścia do Jego tajemnicy. Tego zadania podejmuje się filozofia religii. Wychodzi ona z doświadczenia, by biorąc pod uwagę to wszystko, co człowiekowi, w pełni jego władz, jest bezpośrednio dane, dojść do Absolutu”.

Już w tych krótkich wypowiedziach można zauważyć, że twórczość naukowa ks. kardynała Jaworskiego koncentruje się wokół zagadnień związanych z filozofią religii. W badaniach doświadczenia religijnego stosuje metodę fenomenologiczną. Poczesne miejsce wśród jego zainteresowań badawczych zajmują tematy dotyczące filozoficznego problemu Boga i ateizmu oraz antropologii chrześcijańskiej. Nie pomija kwestii z zakresu szeroko pojętego humanizmu i eklezjologii.

W całokształcie Jego działalności nie sposób pominąć też cennej i owocnej pracy duszpasterskiej w formie niezliczonych rekolekcji, kazań, konferencji i wykładów.

2. DZIAŁALNOŚĆ NA RZECZ AKADEMICKIEJ RANGI POLSKICH UCZELNI TEOLOGICZNYCH

Rozpoczynając działalność badawczą, Ksiądz Kardynał Marian Jaworski na polu filozofii religii w Polsce był sam. Dziś ma już wielu wybitnych kontynuatorów i następców. Niemniej jednak zasługuje w całej pełni na miano pioniera filozofii religii w Polsce, którego autorytet naukowy znany jest i uznany również za granicą. Świadczy o tym Jego obecność i prezentacje referatów na licznych kongresach, sympozjach, konferencjach i sesjach naukowych krajowych i międzynarodowych

Warto wspomnieć o przynależności Księdza Kardynała do wielu towarzystw, komisji i sekcji naukowych.

Znany jest także z twórczego zaangażowania w posiedzeniach i konferencjach Episkopatu Polski i Ukrainy oraz krajów Europy Środkowowschodniej.

Z inspiracji i pod przewodnictwem Kardynała Karola Wojtyły w ramach Konferencji Episkopatu Polski powstała w 1967 r. Podkomisja ds. Studiów, prze-

kształcona w 1970 r. w Komisję ds. Nauki Katolickiej, i obok niej w 1973 r. Rada Naukowa Episkopatu. Miały one troszczyć się o rozwój nauki katolickiej w Polsce, o jej akademicki poziom i wolność oraz o uczelnie katolickie w Polsce. Najbliższym kardynała Karola Wojtyły w tych sprawach był ks. prof. Marian Jaworski, który został powołany w 1984 r. do zespołu rządowo-kościelnego, mającego uregulować status cywilny wyższych uczelni teologicznych w Polsce. Praca w tym zespole wymagała wiele trudów i kosztowała wiele upokorzeń. Jako rektor kierował akademicką społecznością Papieskiej Akademii Teologicznej. Wówczas PRL-owska cenzura usuwała z druku wszelkie wzmianki o Papieskiej Akademii Teologicznej i tylko w ograniczonym zakresie pozwalała wspominać o innych Papieskich Fakultetach Teologicznych w Polsce. Także we Wrocławiu nakazano m.in. zdjąć tablicę informacyjną o Papieskim Fakultecie Teologicznym, która ostatecznie przetrwała do dziś.

Niejednokrotnie też strona rządowa proponowała, że załatwi sprawę PAT, pozostawiając inne uczelnie teologiczne na uboczu. Na takie rozwiązanie ks. prof. Jaworski nigdy się nie godził. Domagał się praw obywatelskich dla wszystkich uczelni teologicznych w Polsce, za co był krytykowany także przez niektóre czynniki kościelne. Ostatecznie w Ustawie o stosunku Państwa do Kościoła katolickiego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z dnia 17 maja 1989 r. pojawił się zapis stwierdzający, że wszystkie uczelnie teologiczne w Polsce otrzymują osobowość prawną. Wśród nich znalazł się również Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu, który ks. prof. Marian Jaworski darzył szczególnym uznaniem. Przyjeżdżał tu przez kilka lat z wykładami z zakresu metafizyki i filozofii religii.

Konsekwentnie budował struktury uczelni krakowskiej, troszcząc się o promocję kadry naukowej i kształcenie studentów. Tym samym dawał przykład innym ośrodkom kościelnym, co należy czynić i jak postępować, by ostatecznie osiągnąć zamierzony cel.

Dowodem uznania dla pracy i działalności Księdza Kardynała niech będą słowa Ojca Świętego Jana Pawła II: „Pragnę Ci podziękować za wszystko, co poprzez te lata Twojej pracy kapłańskiej i profesorskiej w Krakowie uczyniłeś dla sprawy nauki katolickiej w Polsce”.

3. WKŁAD W ODNOWĘ ŻYCIA RELIGIJNEGO NA KRESACH WSCHODNICH

Jak już wspomniano wyżej, Ksiądz Kardynał Marian Jaworski urodził się we Lwowie, gdzie spędził dzieciństwo i wczesną młodość. W 1945 r. musiał opuścić miasto rodzinne w ramach tzw. repatriacji, do którego powrócił dopiero po 46 latach. W 1991 r. Jan Paweł II mianował go pierwszym po wojnie arcybiskupem

metropolitą lwowskim i powierzył mu tam odbudowę struktur kościelnych. Zadanie było trudne i niezwykle delikatne, zwłaszcza ze względów narodowych, religijnych i personalnych. Tym bardziej że młode państwa, takie jak Ukraina, po odzyskaniu niepodległości mozolnie odbudowują swoją tożsamość i są wrażliwe na kwestie języka narodowego. Dlatego stawiano tam nieraz pytania: czy Kościół łaciński na Ukrainie jest wspólnotą ukraińską czy polską? Ksiądz Kardynał Jaworski w wywiadzie dla „Tygodnika Powszechnego” spokojnie odpowiadał: „Nie jesteśmy wspólnotą ani polską, ani ukraińską – tylko rzymskokatolicką. Należymy do Kościoła powszechnego”.

Na co dzień szukał okazji do wspólnych rozmów i modlitw z hierarchią Kościoła greckokatolickiego oraz z wiernymi. Do znaczących spotkań obu Episkopatów doszło m.in. podczas pobytu szefa watykańskiej dyplomacji, abp. Jean-Louisa Taurana we Lwowie. Wówczas na prośbę kardynała Huzara Ksiądz Kardynał Jaworski wygłosił odczyt, dotyczący niezwykle delikatnej materii: *Czego oczekuje Kościół łaciński od Kościoła greckokatolickiego?* Powiedział wówczas, „że zgodnie z nauką Pawła VI chcielibyśmy przede wszystkim autentycznego dialogu, żebyśmy mogli rozstrzygać wspólnie sporne kwestie”. Był także wspólny apel do wszystkich ludzi dobrej woli w sprawie konfliktu wokół Cmentarza Orląt. Była też modlitwa w dzień Wszystkich Świętych, 1 XI 2002 r., na Cmentarzu Łyczakowskim i na Cmentarzu Orląt Lwowskich za polskich i ukraińskich żołnierzy, którzy zginęli w latach 1918-1919.

Z okazji zaś 80. rocznicy urodzin Księdza Kardynała 21 sierpnia br., w lwowskiej katedrze odbyły się uroczystości z udziałem biskupów z Ukrainy i Polski, hierarchów Kościołów greckokatolickiego i prawosławnego, przedstawiciele władz ukraińskich i polskich. Prezydent Ukrainy odznaczył Księdza Kardynała orderem Księcia Jarosława Mądrego IV stopnia. Zaś Papież Benedykt XVI przysłał telegram z życzeniami i serdecznym podziękowaniem za jego oddaną służbę Kościołowi.

Warto przypomnieć, że w 1991 r. w granicach dzisiejszej archidiecezji lwowskiej było kilkunastu kapłanów i kilkanaście kościołów, a dziś pracuje tam 130 kapłanów w 270 kościołach, jest Seminarium duchowne i Kuria arcybiskupia.

4. PRZEDSTAWICIEL KAPŁANÓW ARCHIDIECEZJI LWOWSKIEJ

W liście pasterskim z okazji ingresu do katedry wrocławskiej 2 lutego 1976 r. ks. abp Henryk Gulbinowicz, zwracając się do duchowieństwa, skierował wówczas słowa pełne miłości i szacunku do kapłanów, w tym także do kapłanów z dawnej archidiecezji lwowskiej, których głowy okryła siwizna i wiek pochylił barki. Pisał wówczas: „Przyszliście pierwsi na ziemię po wiekach przywrócone Macierzy. Przybyliście z różnych stron Polski razem z Ludem Bożym i razem

z nim dźwigaliście z ruin wojennych domy, warsztaty pracy i świątynie. Porządkowaliście kościoły i ołtarze, by można było na nich sprawować Najświętszą Ofiarę. Wasze ręce zapalały wieczne lampy przed Najświętszą Eucharystią, zwiastujące nie tylko obecność Zbawiciela, lecz także czas pokoju”.

Nasz Dostojny Laureat był wówczas studentem pierwszego roku teologii w lwowskim seminarium duchownym przeniesionym do Kalwarii Zebrzydowskiej. Wybrał więc nie łatwą, lecz zaszczytną służbę Bogu i ludziom, gdy tak donośnie wołano o ręce do pracy na odbudowę zniszczonej wojną Ojczyzny. Bóg pozwolił Mu zrozumieć, że ruinie uległy nie tylko miasta i wsie, lecz także wiele serc ludzkich zdeprawowanych wojną i okupacjami. Dlatego po święceniach kapłańskich podobnie jak jego starsi współbracia w kapłaństwie z archidiecezji lwowskiej podejmował pracę duszpasterską i naukową tam, gdzie stawała go Boża Opatrzność i woła przełożonych. Jak sam wyznał: „Mamy przepowiadać Chrystusa i będziemy Go przepowiadać tam, gdzie tylko się da. I w każdym języku [...]. W 1945 r., jako alumn, musiałem opuścić miasto razem z całym seminarium. Jedenaście lat temu wróciłem na Ukrainę, do Kościoła, z którym byłem związany przez wszystkie lata kapłaństwa”. I choć przyszło mu pracować na innych terenach i w innych dziedzinach, dzielił jednak los tych kapłanów archidiecezji lwowskiej, którzy po doświadczeniach wojennych budowali struktury kościelne na ziemiach zachodnich, a zwłaszcza w archidiecezji wrocławskiej. Dziś po latach, gdy wielu przeszło już do wieczności, śmiało możemy powiedzieć, że dzięki więzi pokoleniowej i braterstwu ducha nasz Dostojny Laureat jest nadal ich najlepszym reprezentantem i żywym przypomnieniem.

ZAKOŃCZENIE

Zaprezentowane tu fakty z działalności naukowo-dydaktycznej, organizatorskiej i duszpasterskiej to tylko część tego, co czynił i czyni dla Boga, Kościoła i Ojczyzny Ksiądz Kardynał Jaworski. Wyrażamy mu dziś przeogromną wdzięczność za świadectwo męskiej wiary, niezachwianej nadziei w różnorodnych trudnościach, za mądrość pełną pokory i miłość, którą czerpie moc z Chrystusowego Krzyża. Dał temu wyraz w swoim biskupim zawołaniu: *Mihi vivere Christus est*. W świetle powyższego, nader skrótego przypomnienia niektórych dokonań Księdza Kardynała nie powinno nas dziwić, że Papieski Wydział Teologiczny we Wrocławiu uważa go za bardzo bliską sobie postać i pragnie uhonorować zaszczytnym laurem doktora *honoris causa*.

Eminentissime Doctorande! Veni ad laureamum!

Promotor

ks. prof. PWT dr hab. Józef Pater